

Özgün Makale

Türk Eğitim Tarihinde Bir Uzaktan Öğretim Deneyimi- (YAYKUR)-

A Distance Education Experimentation in the Turkish Education History - (YAYKUR)-

Sabri BECERİKLİ¹

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de 70’li yıllarda uzaktan öğretim yapan Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR)’un kuruluş amacı, teşkilat yapısı, ne şekilde öğretim yaptığı, hangi alanlarda öğrenci yetiştirdiği gibi, kuruluşundan kapanışına kadar yaşadığı gelişmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamdan hareketle çalışmanın amacı, Türkiye tarihinde gerçekleştirilen bir uzaktan öğretim uygulaması olan YAYKUR’un ele alınması ve uygulama hakkındaki bilgilerin uzaktan öğretimin tarihi ile ilgili literatüre kazandırılmasıdır.

YAYKUR, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak, üniversiteye giremeyen binlerce kişiye yükseköğretimde okuma fırsatı vermek, modern eğitim teknolojilerini Türk eğitim sistemine kazandırmak, ülkenin ara insan gücü eksikliğini gidermek, milli bilince sahip bireyler yetiştirmek gibi amaçlar ile 1975 yılında kurulmuştur. YAYKUR, uzaktan ve yüz yüze öğretim yapmak üzere açık yükseköğretim ve örgün yükseköğretim şeklinde iki ana organizasyon olarak teşkilatlandırılmıştır. Açık öğretimde; dışardan bitirme, açık yükseköğretim, yaygın eğitim kursları ve mektupla öğretim uygulamalarının, örgün öğretimde; yabancı diller yüksekokulları ve meslek yüksekokullarının eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür. 1981’de yürürlüğe giren Yükseköğretim Kanunu ve onun uzantısı olarak 1982’de çıkarılmış olan 41 sayılı kanun hükmündeki kararname ile birlikte uzaktan eğitim üniversitelerin yetkisine verilmiş, YAYKUR’un yükseköğretim programları üniversitelere dahil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan öğretim, yaygın eğitim, yükseköğretim, yaygın yükseköğretim kurumu (YAYKUR), Türk eğitim tarihi,

Abstract

In this study, we tried to study the progress and developments experienced by the Non-formal Higher Education Institution (YAYKUR), from its establishment until its closure, which provided distance education in the 70s in Turkey, such as its purpose of establishment, its organizational structure, the method of its teaching, and in which fields it educated its students.

In this sense, the purpose of this study is to investigate YAYKUR, which is a distance education endeavor and implementation carried out in the history of Turkey, and contribute the

¹ Araş. Gör. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilimler ABD, beceriklisabri@uludag.edu.tr. ORCID No: 0000-0003-3307-6979.

resulting knowledge and information regarding this endeavor into the relevant literature on the history of distance education.

The Non-Formal Higher Education Institution (YAYKUR), affiliated to the Ministry of National Education, was established in 1975 with the objective of providing the opportunity to study in higher education for thousands of people who could not get a place to study at the university, to bring the modern educational technologies to the Turkish education system, to fill the deficiency of intermediate manpower in the country, and to train individuals with national consciousness. YAYKUR was structured as two main organizations; open higher education and formal higher education, aiming to provide distance and face-to-face education. In the distance education system, external education, distance higher education, non-formal education courses and correspondence course education practices, in the formal education system, education and training activities of foreign languages schools and vocational schools were maintained. With the Higher Education Law enacted in 1981 and as an extension of it, the decree number 41 enacted in 1982, the distance education was granted to the authority of universities, and the higher education curriculums of YAYKUR were included in universities.

Keywords: Distance education, non-formal education, higher education, non-formal higher education institution (YAYKUR), Turkish education history

Giris

Türkiye eğitim tarihinde uzaktan öğretim adına ilk teşebbüs, özel bir kuruluş olan FONO tarafından 1953 yılında başlatılmıştır. Bu kuruluş yabancı dil öğretimini mektupla öğretimle gerçekleştirmiştir (Bozkurt, 2017, s. 94). Devlet eliyle ise uzaktan öğretim de mektupla öğretim şeklinde planlanarak ön çalışmaları 1956 yılında başlatılmış olup (Okan, 1975, s. 4) ilk uygulama, 1958-59'da Türkiye İş Bankası'nın Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kurmuş olduğu Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsüyle gerçekleştirilmiştir. Bu eğitim, bankacılar için bir kurs niteliğinde planlanmıştır (Karayalçın, 1959, s. 40-41). Uzaktan öğretimin Türkiye geneline yaygınlaştırılması da yine mektupla öğretimle gerçekleştirilmiştir. 60'lı yıllarda Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına bağlı olarak Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur (Fidan, 1975, s. 29; İşman, 2005, s. 58-59; Okan, 1975, s. 5). 1962'de Mektupla Öğretim Merkezi Yönetmeliği yayınlanmıştır. Yönetmeliğin tanımlamasına göre Mektupla Öğretim Merkezi'nin amacı aşağıdaki gibidir (Resmi Gazete, 1962, 3 Eylül, s. 8395):

“mesleki ve teknik alanda kurslar düzenlemek ve bu kurslarla okuma çağında olup da oturdukları bölgede okul olmayanlara, mesleki eğitimi daha önce almış olan fakat mesleğinde gelişmek ve üst kademedeki okullardan mezun olmak isteyenlere, okul çağını geçirmiş olanlara, meslek öğrenmeleri ya da varsa meslekleri üzerinde gelişmeleri için mesleki eğitim vermek”

Mektupla Öğretim Merkezi tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişiklikler geçirmiş, 1966 yılında Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlandırılmıştır. 1974 yılında ise her düzeyde öğretim yapabilecek şekilde yeniden tasarlanarak ve kapsamı genişletilerek bir kez daha Mektupla Öğretim Merkezi kurulmuştur (Bozkurt, 2017, s. 95-97; Fidan, 1975, s. 29; Kaya, 2002, s. 31). Kurulan bu merkez uzaktan öğretimi mektupla yürütecek ve daha önceki teşkilat yapısındaki gibi sadece alt kademelere değil yükseköğretime de hitap edecekti. Fakat mektupla yükseköğretim, öğretmen yetiştirme ile sınırlı kalmış, örgün öğretim kurumları olan eğitim ens-

titüleri, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okullarında² faaliyetlerini yürütmüştür (Becerikli, 2021, s. 281-283).

1975 yılında uzaktan öğretim adına önemli bir adım atılarak Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) faaliyete geçirilmiştir (Becerikli, 2021, s. 283). YAYKUR, uzaktan ve yüz yüze eğitim vermek üzere açık yükseköğretim ve örgün yükseköğretim şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Açık yükseköğretimde; dışardan bitirme, açık yükseköğretim, yaygın eğitim kursları ve mektupla öğretim şeklinde uygulamalar yer almıştır. YAYKUR'un örgün öğretim kapsamında yabancı diller yüksekokulları ve meslek yüksekokullarında eğitim-öğretim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir (Geary, 1977, s. 34; Becerikli, 2021, s. 283).

1981 Yükseköğretim Kanunu ve 1982'de çıkarılmış olan 41 sayılı kanun hükmündeki kararname ile birlikte uzaktan eğitim üniversiteler uhdesine verilmiş, YAYKUR'un yükseköğretim programları üniversitelere dahil edilmiştir (Gelişli, 2015, s. 319; Kaya, 2002, s. 33-34; Resmi Gazete, 1981, 6 Kasım, s. 20; 1982, 20 Temmuz, s. 1-19). Mevcut çalışmada bir dönem Türkiye'de uzaktan öğretim yapan YAYKUR uygulaması ortaya koyularak uzaktan öğretimin tarihi ile ilgili literatürün geliştirilmesine katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada YAYKUR'un kuruluş amacı, teşkilat yapısı, ne şekilde öğretim yaptığı, hangi alanlarda öğrenci yetiştirdiği gibi konular ele alınmıştır.

YAYKUR'un Kuruluş ve Gelişimi

YAYKUR'un Kuruluşu ve Amaçları

IV. Demirel Hükümetinin programında; milli kültürünü benimseyen bireyler yetiştirmek, yükseköğretimde fırsat eşitliğini sağlamak, liselerdeki birikimi önlemek, meslek okullarına rağbeti artırmak için meslek okulları mezunlarının, üniversitelerin, yüksekokulların giriş sınavlarına katılmalarını sağlamak ve meslek okulları mezunlarından başarılı olanların lise mezunları gibi bütün üniversite ve yüksekokullara girebilmelerini sağlamak, eğitimi radyo, televizyon gibi araçlarla da yapabilecek düzeye getirmek gibi vaatler yer almıştır (Aydın, 1997, s. 77-78). Bu vaatler Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) uygulaması ile birlikte hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Nitekim 26.9.1975 tarihinde kurulan YAYKUR'un kuruluş gerekçesinde Hükümet programına atıfta bulunulmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 9).

YAYKUR, üniversiteye giremeyen binlerce öğrenciye öğretim sağlamak, bir sonraki yıl itibarıyla bu sistemi batıdakilere benzer bir şekilde açık üniversiteye dönüştürmek, modern eğitim teknolojilerini Türk eğitim sistemine kazandırmak (Şahin, 1975, 15 Kasım, s. 4) ve bu alanda uzman yetiştirmek, ülkede en çok eksikliği görünen ara insan gücünü sağlamak ve bunu sağlarken milli şuur ve milli kültüre sahip bireyler yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 9).

YAYKUR uygulaması başlatılmadan önce yapılan ön çalışmalarda Amerika, İngiltere, Almanya, İran ve Hindistan'da bulunan televizyonlu öğretim yapan sistemler incelenmiş, Londra'daki açık üniversiteden ders filmleri getirtilip Türkçeye çevrilmeye başlanmıştır (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 3-5).

Sistemin kamuoyuna tanıtımı, 9.11.1975'te Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem tarafından gerçekleştirilen basın toplantısında yapılmıştır. Bakan "yükseköğrenim seferberliğine başlıyoruz" dedi ve üniversiteye girmek için başvuran hiç kimsenin açıkta kalmayacağı yönünde açıklamalar yapmıştır. Bakanın toplantıdaki ifadelerinin altında yatan gerekçe üniversiteye başvuran herkesi

² Bu okullar örgün öğretim yapan öğretmen yetiştiren kurumlardır. Örgün öğretime devam etmekle birlikte mektupla öğretim uygulamalarını da ayrıca gerçekleştirmişlerdir.

üniversite eğitimine almak isteğidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 1975, 17 Kasım, s. 451-452). Bu istek tıpkı I. Ecevit hükümetinin mektupla yükseköğretimi başlatırken ortaya koyduğu gerekçe idi (Becerikli, 2021, s. 282). Dolayısıyla bu durum, 70'li yıllarda üniversite okumak isteyen gençlerin hükümetlere büyük bir baskısı olduğu, bu baskınında hükümetlerin programlarına yansıdığı ve gençlere üniversite imkânı sağlamak adına adımlar atmaya çalıştıkları şeklinde açıklanabilir. Ayrıca YAYKUR'un kurulması birden fazla amaç üzerinde gerekçelendirilmiş, fakat bu amaçlar içerisinde gençlere üniversite okuma imkânı verilmesi isteği önde bir amaç olarak gözükmemektedir.

YAYKUR, lise ve dengi okulları bitirenler arasında Üniversitelerarası Seçme Sınavları sonucunda bir yükseköğretim kurumuna yerleşemeyenler veya yerleşme ihtimali olup da YAYKUR'u tercih etmek isteyenlerin okuma imkânına sahip olacağı uzaktan ve yüz yüze öğretim modeli olarak planlanmıştır. YAYKUR, lise ve dengi okulları bitirenlere yükseköğretimde okuma imkânı veren bir kurum olmasının yanında Türkiye'de uygulanan diğer uzaktan öğretim faaliyetlerini bünyesine topladığından sadece yükseköğretime hitap etmemiş en az ilkokul mezunlarının kabul edildiği mesleki ve teknik eğitim kapsamındaki yaygın eğitim kurslarını da yürütmüştür. YAYKUR'un ilk öğrenci alımları Aralık 1975'te ön kayıtlar, Şubat 1976'da kesin kayıtlar olmak üzere gerçekleştirilmiştir (Becerikli, 2021, s. 281-296; Geray, 1977, s. 34; MEB, 1982, s. 1, 7; YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 3-5).

YAYKUR'un Teşkilat Yapısı

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak teşkilatlandırılan YAYKUR, başkanlık, genel sekreterlik ve beş daireden oluşturulmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 7). YAYKUR kurulduğunda Mektupla Öğretim Merkezi, Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı bünyesindeki Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği Genel Müdürlüğü kaldırılmıştır. Eğitim Araçları ve Teknik İşbirliği Genel Müdürlüğü bünyesindeki teknik işbirliği hizmetleri, illerde bulunan eğitim merkezleri ile Mektupla Öğretim Merkezi bina, tesis, donanım, görev ve fonksiyonları, kadroları YAYKUR'a bağlanmıştır (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 9).

Sistemi yürütmek adına yapılan atamalarda; Başkanlığa Kemal Karhan, genel sekreterliğe Reha Oğuz Türkkkan, birinci daire başkanlığına Mehmet Ural, ikinci daire başkanlığına Şükrü Güzel, üçüncü daire başkanlığına Vahit Yılmaz, dördüncü daire başkanlığına Celal Kölüksüz, beşinci daire başkanlığına Cemil Çetin getirilmiştir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 100-113).

Beş daireden oluşturulan YAYKUR'un birinci dairesi olan Planlama, Programlama, Değerlendirme dairesi Hacettepe, Ankara, Boğaziçi, İstanbul ve Ege üniversiteleri öğretim üyeleri ile dersleri planlayıp hazırlayan dairedir (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 7). Bu daire yükseköğretimin amaç, ilke ve yöntemlerini araştırma, uzun ve kısa vadeli programları hazırlama, öğretim programlarının hazırlanması, eğitim faaliyetlerinin değerlendirilmesi gibi yükümlülükleri üstlenmiştir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 35).

İkinci daire olan Eğitim Teknolojileri Dairesi'nin görevleri laboratuvar malzemeleri ve görsel araçlar sağlamak, eğitim araçları ile ilgili araştırma, planlama, yapım, onarım ve dağıtım işlerini yürütmek, teknik yayın hizmetleri sunmak, YAYKUR eğitim sistemini film, radyo, televizyon ile desteklemek, gerekli tesisleri kurmak ve işletmek olarak planlanmıştır (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, 1975-1976 Yıllığı, s. 41).

YAYKUR'un örgün öğretim okullarının idaresinin yürütüldüğü üçüncü daire olan Örgün Öğretim Dairesi, mesleki ve yabancı dil yüksekokullarının denetimi, öğrenci işleri vb. konularda idaresi, bu okullara ait yönetmeliklerin, programların hazırlanması ve geliştirilmesi hususunda Planlama Dairesine teklifte bulunmak görevlerini yürütmüştür (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 7; Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 49).

Açık öğretimi yürüten dördüncü daire olan Açık Yükseköğretim Dairesi, açık yükseköğretim faaliyetlerinin yürütülmesi, açık öğretim öğrencilerinin kayıt işlemleri, dosyalarının tutulması, öğrencilere ders araçlarının zamanında ulaştırılması, öğrenciler ile haberleşmenin sağlanması, öğrencilerin tecillerinin yapılması, öğrenim belgelerinin düzenlenmesi, mektupla öğretim faaliyetlerinin, mesleki ve teknik kursların faaliyetlerinin yürütülmesi işleri ile sorumlu olmuştur. Bu daireye bağlı olarak 26.01.1976 tarihinde ön lisans ve lisans düzeyinde öğretim yapmak için Açık Yüksekokul kurulmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 53).

Kurumun idari ve mali işlerini beşinci daire yönetmiştir (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 7). Bu daire bütçe, yatırım, tahakkuk ve ayniyat, yazı işleri, daireler arası koordinasyon işlerini yürütmüştür (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 17, 64). Bu daire yönetmelikte Mali-İdari İşler ismiyle yer almasına rağmen YAYKUR yürütme kurulu kararlarında Koordinasyon ve Yönetim Dairesi diye geçmiştir. Muhtemelen bir isim değişikliği gerçekleşmiş fakat bunun tam tarihi tespit edilememiştir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 99-101).

Daireler dışında YAYKUR bünyesinde ayrıca danışma ve yürütme kurulu oluşturulmuştur. Danışma kurulu Milli Eğitim Bakanının başkanlığında müsteşarlar, talim ve terbiye dairesi başkanı, YAYKUR başkanı, daire başkanları, genel sekreter ve sistemin işleyişinde ortaya çıkan durumlar ile ilgili kurum başkanlığı tarafından davet edilecek kişilerden, yürütme kurulu ise kurum başkanının başkanlığında, daire başkanları ve genel sekreterden oluşturulmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 16).

YAYKUR Uygulamaları

YAYKUR'da radyo, kitap, televizyon ve mektup uzaktan eğitim aracı olarak kullanılmış, hem örgün hem de açık öğretimde yüz yüze eğitim yapılması planlanmış olup (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 13-15) öğretimin üniversite öğretim üyeleri tarafından üniversite düzeyinde gerçekleştirilmesi ilke olarak benimsenmiştir. Kurum ara insan gücündeki eksikliği belirlemek, ihtiyaç olan alanlarda eleman yetiştirmek için kamu kurumları ile görüş alışverişinde bulunmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 8).

YAYKUR programları bazı istisnalar hariç iki yıllık olarak planlanmıştır. YAYKUR bünyesinde açılmış olan yabancı diller yüksekokulları üç yıllık, mektupla öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri üç yıllık, teknik ve ticaret-turizm alanlarında öğretmen yetiştiren okullar dört yıllık eğitim-öğretim yapmıştır (Becerikli, 2021, s. 285; MEB, 1982, s. 12; YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 11)

YAYKUR'un eğitim-öğretim kapsamındaki uygulamaları açık öğretim ve örgün öğretim programları olarak iki ana başlık altında incelenebilir. Açık öğretimde eğitim-öğretim faaliyetlerinde dışarıdan bitirme, mektupla öğretim, açık yükseköğretim programları, yaygın öğretim kursları (mesleki ve teknik kurslar),³ örgün öğretimde ise yabancı diller yüksekokulları, meslek

³ Geray eserinde yaygın eğitim kursları diye ifade de bulunmuştur. Milli Eğitimin 1982'de yayınlanmış olduğu eserde mesleki ve teknik kurslar diye bir ifadeye yer verilmiştir. İki kaynaktaki bilgiler değerlendirildiğinde yaygın eğitim ve mesleki-teknik kurslar denilirken aynı şeyin ifade edildiği kanaatine varılmış, bu nedenle burada iki kaynak ile uyumlu bilgiler verilmiştir.

yüksekokulları yer almıştır. Bunlardan yaygın öğretim kurslarına en az ilkokul mezunu olmak şartıyla öğrenci alınmıştır. Diğerlerinde ise lise ve dengi kurumlardan mezun olma şartı getirilmiştir (Geray, 1977, s. 34).

Acık Öğretim Programları

Yaygın Eğitim Kursları (Mesleki ve Teknik Kurslar)

Yaygın öğretim programları diye nitelendirilebilecek olan mesleki ve teknik kurslarla I, II, III. sınıf yetkili elektrikçilik, besin beslenme, daktilografi, teknik resim, televizyon onarım, radyo onarım kursları verilmiştir. Mesleki ve teknik kurslar mektupla öğretim sisteminin bir parçası olmakla birlikte 1975 yılında YAYKUR'a bağlanmıştır (MEB, 1982, s. 1-7).

Dışarıdan Bitirme

Öğrenciler dışarıdan bitirmede; iki yıllık eğitim enstitüleri, Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu, yüksek İslam enstitüleri bölümlerini okuma haklarına sahip olmuşlardır (Geray, 1977, s. 34). Böylelikle öğretmen olma hakkı elde etmişlerdir. İki yıllık eğitim enstitüleri⁴ ilk öğretmen okulu mezunları, Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu'na ticaret lisesi mezunları, yüksek İslam enstitülerine imam hatip mezunları alınmıştır (MEB, 1982, s. 2-3). YAYKUR'un ilk yılında herkes istediği bölüme gidebilme hakkına sahipken böyle bir uygulamanın kaliteyi düşürdüğü gerekçesi ile değişiklik yapılarak mezun olunan okul ile ilişkili bölümlere gitme şartı getirilmiştir. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçtiği gibi yüksekokulların öğrencisi olabilmek için okulların kendi eğitim-öğretim yapısına uygun yerlerden mezun olunması gerekmiştir (Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 3).

Mektupla Öğretim

Mektupla öğretim 1960'lı yıllarda mesleki ve teknik kurslar olarak başlatılmış, 1974'te kapsamı genişletilerek yükseköğretime de hitap edebilecek bir şekilde olmak üzere, öğretmen yetiştirme programlarını içine alarak geliştirilmiştir. 1975 yılı itibariyle mektupla öğretim yapan öğretmen yetiştiren kurumlar, mesleki-teknik kurslar YAYKUR'a bağlanmıştır (Becerikli, 2021, s. 81-83; MEB, 1982, s. 7). Mesleki-teknik kurslara yukarıda değinilmiş, aşağıda ise mektupla öğretimin öğretmen yetiştirme kısmı ele alınacaktır.

Mektupla öğretmen yetiştirme modeli olarak ifade edilebilecek olan mektupla öğretimde, bireyler üç yıllık eğitim enstitüleri, Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Ticaret-Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ve ona bağlı ön lisans okulunu bitirme imkânına sahip olmuşlardır (Becerikli, 2021, s. 285; Geray, 1977, s. 34). Milli Eğitim Bakanı YAYKUR'u tanıttığı toplantıda mektupla öğretime son vereceklerini belirtmiş (MEB, 1975, 17 Kasım, s. 451) nitekim bunu da gerçekleştirmişlerdir. Fakat sistemde okuyan öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetleri devam ettirilmiş, sadece yeni öğrenci alımı yapılmamıştır (Becerikli, 2021, s. 281-296):

“Mektupla öğretimde eğitim enstitülerinin matematik, Türkçe, sosyal bilgiler, fen, yabancı dil, müzik, resim-iş, beden eğitimi bölümlerinde ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda giyim, nakış, el sanatları ve çiçek, aile ekonomisi ve beslenmesi, çocuk gelişimi ve eğitimi; Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda tesviye, demir, elektrik, elektronik, sıhhi tesisat;

⁴ “Türkiye eğitim tarihindeki öğretmen yetiştiren eğitim enstitüleri üç yıllık olup ortaokula öğretmen yetiştiren enstitüler ve iki yıllık olup sınıf öğretmeni yetiştiren enstitüler diye ikiye ayrılmaktadır. Ortaokula öğretmen yetiştiren enstitüler daha köklü olmakla birlikte ilk kuruluşlarında iki yıllık fakültelerdi. 1968 senesinden itibaren üç yıla çıkarılmışlardır” (Becerikli, 2020, s. 384-385). Bu nedenle eğitim enstitüleri denildiğinde karışıklığa sebebiyet vermemek adına üç yıllık eğitim enstitüleri ve iki yıllık eğitim enstitüleri ifadesi kullanılmaktadır.

Ticaret-Turizm Yüksek Öğretmen Okulunda işletme muhasebesi, büro idaresi, turizm; ön lisans okulunda ise kooperatifçilik, sigortacılık, bankacılık, turizm işletmeciliği bölümlerinde öğretim yapılması planlanmıştır.”

Mektupla öğretim, öğrencilere posta yoluyla ders notlarının gönderildiği, yaz aylarında çeşitli uygulamaların yaptırıldığı teorik ve uygulamalı olmak üzere iki kısımdan oluşturulmuştur. Teorik öğretimde, öğrencilerin bağlı oldukları öğretmen okullarının örgün öğretim müfredatları birebir uygulanmıştır. Uygulamalı öğretim, A tipi uygulamalar ve yaz aylarında yapılan B tipi uygulamalar olarak iki şekilde yapılmıştır. A tipi uygulamalar öğrencilerin bilgilerinin derinleşmesine ve kişisel gelişimine katkıda bulunmak üzere onlara alanları ile ilgili verilen ödevlerden ibaretti. B tipi uygulamalar yaz aylarında öğrencilerin kurumlarına gelerek yıl içerisinde anlamadıkları konuların açıklığa kavuşturulması, öğretmen rehberliğinde çevre gezileri yapılması, laboratuvar çalışmaları, yabancı dilde konuşma alıştırmaları vb. öğretim faaliyetleri olarak gerçekleştirilmiştir. Mektupla öğretmen yetiştiren programda üç yıllık eğitim enstitüleri haricindeki kurumlardaki öğrenciler 1975-76'dan sonra okullarına devredilmiştir. 1976 itibarıyla üç yıllık enstitülere öğrenci alınmamış (Becerikli, 2021, s. 281-296), fakat program devam ettirilmiştir. 1978-79 itibarıyla de mektupla öğretim öğrencileri Gazi Eğitim Enstitüsüne⁵ devredilmiştir (MEB, 1982, s. 2).

Açık Yükseköğretim

Açık yükseköğretim YAYKUR'un kurulma amaçlarından olan ara insan gücünün yetiştirilmesi amacını gerçekleştirmiştir (MEB, 1982, s. 2). Açık yükseköğretimde teknik, sosyal ve hayati bilimler olmak üzere üç dal oluşturulmuştur. Birinci sınıfta, temel derslerini uzaktan öğretimle alan öğrenciler ikinci sınıfta örgün yükseköğretime bağlı meslek yüksekokullarında yüz yüze öğretime katılmışlardır (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 11; Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 2-4; Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 7-8). Fakat süreç içerisinde bu durum değiştirilmiştir. Değişiklik gerekçesi ise açık yükseköğretim öğrencilerinin ilk yıl uzaktan öğretim yapıp ikinci yıl örgün okullar öğrencileri ile birleştirilmesinin iki farklı öğretimden gelen öğrenciler arasında farklılık oluşturması ve fırsat eşitliği ilkesine aykırı olması sonucu ile ilişkilendirilmiştir. Ayrıca ikinci sınıfa geçen açık öğretim öğrencilerinin örgün öğretim okullarına dağıtılması, örgün öğretim okullarında kapasite sorunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla sorunlar göz önünde bulundurularak açık ve örgün öğretim öğrencilerinin birinci sınıflarını uzaktan, ikinci sınıflarını okullarda yüz yüze yapmak kararı alınarak iki sistem birleştirilmiştir (Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 1-4). 1978-79 öğretim yılında açık öğretimde ara insan gücü yetiştirme programı öğrencileri birinci ve ikinci sınıf olmak üzere meslek yüksekokullarına devredilmiştir (MEB, 1982, s. 4).

Örgün Öğretim

Örgün öğretim YAYKUR'un kurulma amaçlarından olan ara insan gücünün yetiştirilmesi misyonunu açık yükseköğretim ile birlikte üstlenmiştir (Geray, 1977, s. 34; MEB, 1982, s. 2-3). Örgün öğretim yabancı diller ve meslek yüksekokulları diye ikiye ayrılmıştır (Kaya, 2002, s. 33; MEB, 1982,

5 “18 Ekim 1978 senesinde Bakanlık tarafından bazı eğitim enstitülerinin öğretim süreleri 4 yıla çıkarılmıştır. Böylelikle branş öğretmeni yetiştiren enstitüler 4 yıllık Eğitim Enstitüleri ve 3 yıllık Eğitim Enstitüleri olarak ayrı bir şekilde varlıklarını sürdürmüştür. 4 yıla çıkarılmayan eğitim enstitülerinin kapanması için mevcut öğrencilerinin mezun olmaları beklenmiştir. 1979'dan itibaren 4 yıllık enstitülere öğrenci alınmaya başlanmıştır. Bu eğitim enstitülerinin isimleri 1980-1981'de Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiştir. Başlangıçta 9 enstitünün süresi 4 yıla çıkarılmıştır. Bunlar; Ankara Gazi, Balıkesir Necati, Diyarbakır, Edirne, Erzurum Kazım Karabekir, İzmir Buca, Konya Selçuk, Samsun, Trabzon Fatih Eğitim Enstitüleridir. Daha sonra İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü de Yüksek Öğretmen Okulu yapılmıştır. Böylelikle dönüştürülen enstitü sayısı 10'a çıkmıştır” (Demirel ve Becerikli, 2017, s. 345).

s. 3). YAYKUR bünyesinde örgün öğretim kurumlarının açılması sistemin tamamen yaygın bir öğretim sistemi olmadığını yaygın ve örgün olmak üzere hem uzaktan hem de yüz yüze öğretimin gerçekleştirildiği komple bir sistem olduğunu göstermektedir. Yalnız YAYKUR'un odak noktası daha çok öğretim teknolojilerinin kullanılacağı uzaktan öğretim üzerinedir. Bu bakımdan uzaktan bir öğretim kurumu olarak nitelendirilmiştir.

Yabancı Diller Yüksekokulları

Yabancı diller yüksekokulları, sanayi ve turizm için tercüman ve diğer sektörler için dil bilen nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Kaya, 2002, s. 33; MEB, 1982, s. 12). Yabancı diller yüksekokulları 1975-76 itibariyle öğretime başlamıştır (MEB, 1982, s. 3, 12). YAYKUR'a bağlı yabancı diller yüksekokulları, Adana, Amasya, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İskenderun, Isparta, Tarsus, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun, Tokat, Zonguldak Ereğli'de açılmıştır (MEB, 1982, s. 17). Üç yıllık olan okullarda İngilizce, Fransızca ve Almanca dilleri öğretilmiştir (Kaya, 2002, s. 33; MEB, 1982, s. 12). Okulların hepsinde İngilizce öğretim yapılmıştır. Tüm dillerde sadece İstanbul ve Ankara'da, İngilizce ve Almanca dillerinde Samsun, İzmir, Eskişehir, Erzurum, Adana öğretim yapılmıştır (MEB, 1982, s. 17). Bütün okullarda İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinin öğretilmemesi okullarda bu dilleri öğretecek kadroların olmayışı ile ilişkilendirilebilir.

Okullar üçüncü yılında turizm işletmeciliğinde, büro hizmetlerinde, öğretmenlik alanlarının birinde branşlaşmak üzere üç programa ayrılmışlardır (MEB, 1982, s. 3, 12).

Meslek Yüksekokulları

Meslek yüksekokulları programları açık yükseköğretimdeki gibi ara insan gücü yetiştirmeye yönelik programlar olarak sosyal, teknik ve hayati bilimler diye üçe ayrılmıştır (MEB, 1982, s. 3). Birinci sene açık yükseköğretim ile aynı müfredat takip edilmiştir. YAYKUR'un ilk yılında açık yükseköğretimden farklı olarak meslek yüksekokullarında birinci sınıf itibariyle yüz yüze öğretim gerçekleştirilmiştir (MEB, 1982, s. 4; Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, 1977, s. 1-4). Aşağıda ise hem örgün öğretimdeki meslek yüksekokulları hem de açık yükseköğretimin takip ettiği birinci sınıf dersleri verilmiştir (YAYKUR, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 11; Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yılı, s. 7-8).

Teknik Bilimler	Hayati Bilimler	Sosyal Bilimler	Ortak Dersler
Analiz	Zooloji	Psikoloji	Yabancı Dil
Lineer Cebir	Botanik	Ekonomi	Türk Medeniyeti
Statik	Fizik	İşletme	Türk Sanatı
Genel Kimya	Kimya	Matematik	Türk Edebiyatı
Teknik Resim	Matematik	Temel Hukuk	
Analitik Geometri	İstatistik	Sosyoloji	
Dinamik	Metodoloji	İstatistik	
Mukavemet		Muhasebe	
Elektro Teknik		Metodoloji	
Metodoloji			

Tablo 1. Örgün ve Açık Yüksek Öğretim Temel Dersleri

Yukarıdaki dersler birinci yılda okutulan temel derslerdir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yılı, s. 7). Bu derslerin okutularak elektrik, adalet, tıp, yöneticilik gibi alanlarda yardımcı, eksperlik işlerinin yürütülmesi planlanmış olup (YAYKUR, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu

Nedir, 1975, s. 11), teknik bilimlerde; Yüksek Fırın, Döküm, Isıl İşlem, Makine-Motor, Elektrik Makine, Kimya, Maden, Petrol-Arama, Petrol Rafinaj, Seramik, Tekstil Dokuma, Yapı İnşaat, Konstrüksiyon ve Dizayn programlarında, hayati bilimlerde; Hayvan Besiciliği, Tahıl çiftçiliği, Gıda Teknolojisi (Konserve), Meyvecilik, Bağcılık, Sebze, Toplum Sağlığı programlarında, sosyal bilimlerde; Pazarlama programlarında eleman yetiştirilmiştir (Geray, 1977, s. 38). İlk yılda yukarıda bahsi geçen üç temel dallardan birinin dersleri verilip ikinci yılda uzmanlaşmak adına mesleki alanlara ayrılıp meslek dersleri verilmiştir. Bu sistem daha öncede bahsi geçtiği gibi açık ve örgün öğretimde aynı şekildedir (YAYKUR, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 13). Keza yine yukarıda bahsi geçtiği gibi ilk yılları farklı öğretim sistemi ile başlayan açık öğretim ve örgün öğretim daha sonra alınan karar ile birleştirilmiş, her ikisi için birinci sınıfta uzaktan, ikinci sınıfta yüz yüze öğretime geçilmiştir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, 1977, s. 1-4). 1978-79'da açık yükseköğretim öğrencileri de meslek yüksekokuluna tamamen devredilmiş böylece YAYKUR'un yaygın öğretim kısmı olarak işleyen yapısı neredeyse kalmamış, programlar örgün öğretime doğru kaydırılmıştır. 1980-81 öğretim yılı itibarıyla ise meslek yüksekokulu mezunlarına tekniker unvanı verilmiş, 1980-82 yılları arasında Elektrik, Elektronik, Maden, Motor, Döküm, Seramik, İnşaat, Harita-Kadastro, Makine Resmi ve Konstrüksiyon, İşletme-Muhasebe, Turizm İşletmeciliği, Pazarlama, Tekstil, Sekreterlik, Makine programlarında eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmüştür (MEB, 1982, s. 4, 11).

YAYKUR'un Öğrenci Durumu

Öğrenci Sayıları

Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınlamış olduğu yükseköğretim istatistiklerinde YAYKUR'un her bir programında kayıtlı olan ve sistemden mezun olan öğrenci sayılarına ulaşılabilmektedir (Bkz. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14).

Aşağıda istatistiklerden elde edilen bilgiler ışığında 1975-79 yılları arasında YAYKUR programlarında okuyan öğrencilerin sayılarının yer aldığı Tablo 2'ye yer verilmiştir. Tablo açık ve örgün öğretim diye iki başlık altında kurgulanmış ve her programda kaç öğrenci olduğu bilgisi verilmiştir (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14).

Açık Öğretim Programları				
Program	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Mektupla Öğretim	40190	27216	13812	6971
Açık Yükseköğretim	36876	25583	18909	6626
Dışarıdan Bitirme	6553	3761	884	
Toplam	83619	56560	33605	13597
Örgün Öğretim Programları				
Program	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Yabancı Diller Yüksek Okulları	1897	3472	3022	2845
Meslek Yüksek Okulları	3962	12712	10294	3353
Toplam	5859	16184	13316	6198

Tablo 2. 1975-79 Yılları Arasında Öğrenci Sayısı

Tabloya 2'ye göre 1975-79 yılları arasında sistemin içerisinde 228.938 öğrenci okumuştur. Açık öğretimde okuyan öğrenci sayısı, örgün öğretimde okuyanlardan daha fazladır. Açık öğretimde 187.381 öğrenci, örgün öğretimde 41.557 öğrenci okumuştur. Örgün öğretimde okuyan öğrenci sayısı, açık öğretim öğrencilerinin sayısının ancak %22,18'ine denk gelmiştir. Tüm programlar içerisinde en fazla öğrenci mektupla öğretimde okumuş, en az öğrenci ise dışarıdan bitirme programında okumuştur (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14).

1975-79 yılları arasında YAYKUR'dan mezun olan öğrenci sayıları Tablo 3'te yer almıştır. Tablo 3'te örgün ve açık öğretimdeki her bir programdan kaç öğrencinin mezun olduğu yönünde istatistiksel bilgilere yer verilmiştir (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14).

Açık Öğretim Programları				
Program	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Mektupla Öğretim	36	1897	4451	1949
Açık Yükseköğretim				
Dışarıdan Bitirme		394		
Toplam	36	394	4451	1949
Örgün Öğretim Programları				
Program	1975-76	1976-77	1977-78	1978-79
Yabancı Diller Yüksek Okulları		727	1135	856
Meslek Yüksek Okulları		2876	7956	3949
Toplam		3603	9091	4805

Tablo 3. 1975-79 Yılları Arasında Mezun Sayısı

Tablo 3'te YAYKUR'dan mezun olan öğrenci sayılarına bakıldığında, sistemden 1975-79 yılları arasında toplamda 26.226 kişi mezun olduğu anlaşılmaktadır. Örgün öğretim programları açık öğretime göre daha fazla mezun vermiştir. Açık öğretimde toplam olarak 8.727 öğrenci, örgün öğretimde 17.449 öğrenci mezun olmuştur (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14).

Mektupla öğretim dışındaki programlarda 1975-76 öğretim yılında mezun verilmemiştir. 1975-76 öğretim yılında sadece mektupla öğretimde mezun verilmesinin nedeni, mektupla öğretimin bir yıl önce başlatıldığından, diğer programlarında YAYKUR ile birlikte başlatılmış olduğundan kaynaklıdır. Açık yükseköğretimde herhangi bir mezun kaydı girilmemesi de açık öğretim öğrencilerinin örgün öğretim meslek yüksekokullarına devredilmesi ile alakalıdır (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 13-14).

Tablo 2 ve 3'te yer alan 1975-79⁶ tarihleri arasındaki öğrenci ve mezun sayılarına bakıldığında bu tarihler arasında toplamda 228.938 öğrenci okumuş, 26.226 kişi de mezun olmuştur. Öğrenci ve mezun sayıları değerlendirildiğinde YAYKUR sisteminden mezun olanlar, okuyanların %11,46'sına tekabül etmiştir. Dönemin istatistiklerine göre 1975-78 tarihleri arasında yüksekokul ve üniversitelerde yaklaşık 1.000.000 öğrenci okumuştur (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 1, 4, 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 1-2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14). Yukarıda verilmiş olan bilgiler ışığında düşünüldüğünde,

⁶ 1979-80 öğretim döneminde öğrenci sayılarına ulaşılmasına rağmen, okuyan kişiler arasında kaç kişinin mezun olduğu tespit edilemediğinden tabloda 1979-80 öğretim yılına yer verilmemiş ve bu tarih hesaplamalara katılmamıştır (Bkz. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 13-14).

dönemin hükümetinin herkese yükseköğretim vaadini gerçekleştirmek için, YAYKUR sistemi ile birlikte ciddi derecede öğrenci alımının yapıldığı söylenebilir. Nitekim bahsi geçen tarihlerde YAYKUR'da okuyan öğrenciler, üniversite ve yüksekokullarda okuyanların yaklaşık %23'üne karşılık gelmektedir.

Açık öğretimde okuyanlar, örgün öğretime göre fazla olmakla beraber örgün öğretimden daha fazla öğrenci mezun olabilmıştır (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 1-2, 13-14). Bu durum örgün öğretimin açık öğretime göre daha okuldan mezun etme konusunda başarılı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2 ve 3'te YAYKUR'un mektupla öğretim sisteminden devraldığı yaygın eğitim kursları olan mesleki ve teknik kurslar ile ilgili bilgilere, gerekli verilere ulaşamadığından yer verilmiştir. Tablolarda mektupla öğretim başlığında kayıt altına alınan öğrenciler mektupla öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğrencileri ifade etmektedir (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980a, s. 7; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1980b, s. 2; Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1981, s. 13-14).

Sistemin Değerlendirilmesi Adına Kurum Tarafından Yapılan Anket

YAYKUR uygulaması başlatıldıktan bir yıl sonra sistemin durumunu değerlendirmek adına 18-19 Eylül 1976'da Planlama Dairesince öğrencilere anket uygulanmıştır. Ankettin sonuçlarına göre elde edilen bilgiler neticesinde öğrencilerin profili, istekleri, yaşadıkları sorunları tespit edilmiş ve bu doğrultuda sistemin iyileştirilmesi adına kararlar alınmıştır (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 91).

Okuyan kesim arasında erkek sayısı, kız öğrenci sayısına göre fazla olmuştur. Öğrencilerin %85'i erkek, %15'i kızdır. Ankette, öğrencilerin çoğunlukla il ve ilçe merkezlerinde yaşadıkları, kırsalda daha az kişinin yaşamış olduğu bilgisi ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin %62'si illerde, %20'si ilçelerde, %18'i bucak ve köylerde ikamet etmiştir. Dönem düşünüldüğünde nüfus yoğunluğunun köylerde olması, aslında YAYKUR'un öğretim sahasının genişletilmesine bir engel olarak görülebilir. Bu dönemde genel nüfusun %64'ü bucak ve köylerde yaşamıştır. Bu durum kentsel ve kırsal arasında fırsat eşitliğinin yakalanamadığını göstermiştir. Yalnız bunun altındaki önemli neden kırsalda uzaktan eğitime erişebilecek bir altyapının olmamasıdır (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 91).

YAYKUR sistemine geçildiğinde kırsaldaki imkânların eksikliklerinden dolayı sistemin başarılı olma yönünde çekincelerini belirtenler olmuştur (Şahin, 1975, 22 Kasım, s. 4). Nitekim öğrencilerin %45'inin radyo, % 8'inin televizyon, %28'inin radyo-televizyon, % 7'sinin teyp, %12'sinin ise bütün araçlara sahip olduğu anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin önemli bir kısmının uzaktan öğretim araçlarından faydalanamamaları ya da komşuları ve yakın çevrelerine gitmek zorunda kalmaları neticesini doğurmuştur (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 91).

Öğrencilerin büyük çoğunluğunun çalıştığı, ankette tespit edilmiş, çalışan öğrencilerin gündüz televizyonda yayın yapan YAYKUR programlarını izleyemediği anlaşılmıştır. Öğrencilerin okudukları bölümler ile ilgili memnuniyet oranları da %34'ü çok, %31'i oldukça, %23'ü az memnun olduğu, %13'ünün ise hiç memnun olmadığı şeklinde ortaya çıkmıştır. Kurum ile iletişimde öğrencilerin %9'unun her zaman, %25'inin ara sıra sorun yaşadığı, %32'si kurumla iletişimin olanaksız olduğu yönünde görüş beyan etmiştir. %34'ü ise iletişime ihtiyaç duymadığını belirtmiştir (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 91-92).

Öğrenciler kurum ile kendi aralarında iletişimin iyi sağlanması, televizyon yayınlarının akşam saatlerine alınması, ders kitaplarının zamanında gönderilmesi ve kitapların daha anlaşılır bir şekilde yazılması, televizyon derslerinin daha yavaş anlatılması, deneme sınavlarının yapılması, televizyondaki programlarda teknik derslere daha fazla yer ayrılmasını talep etmişlerdir. Anket neticesinde öğrencilerinin istekleri değerlendirilmiş ve öğrencilerin sorunlarını gidermek adına karar alınmıştır (Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı, s. 91-92). YAYKUR'un daha iyi öğretim yapabilmek ve aksaklıkları gidermek adına böyle bir anket yapması kurumun gelişimi açısından olumlu değerlendirilebilir.

YAYKUR Uygulamasının İyi Bir Sistem Olduğu Konusunda Kamuoyunu İkna Etme Çabaları

YAYKUR'un kamuoyuna tanıtılması ve uygulanan sistemin doğru olduğu konusunda toplumun ikna edilmesi yönünde çeşitli demeç ve yayınlara rastlamak mümkündür. Böyle bir durum Milli Eğitim Bakanı tarafından YAYKUR'un tanıtıldığı basın toplantısında gerçekleşmiştir. Bakan binlerce gence üniversite imkânının sağlanacağını vaat ederken bir yıl önce uygulanmaya başlayan ve aynı gerekçeler ile kamuoyuna sunulan mektupla öğretimin eksik kısımlarını, YAYKUR ile birlikte bu eksiklerin giderilmiş olacağını ifade etmiştir. Mektupla öğretimin ders geçme sisteminin katı olduğunu, bir eksiklik olarak ifade ederek, bu durumu kendilerinin yumuşattığını belirterek mektupla öğretmen yetiştirmeye son vereceklerini açıklamıştır. YAYKUR'da farklı ülkelerde başarılı olmuş bir sistemi getirdiklerini, İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerin en ünlü hocalarını kullanacaklarını, radyo ve televizyonlardan yararlanacaklarını söylemiştir (Becerikli, 2021, s. 281-296; MEB, 1975, 17 Kasım, s. 451-452). Bakanın konuşmasında mektupla öğretim sistemine getirilen eleştiriler ile YAYKUR'un neden daha iyi olacağı yönünde bağlantı kurmak zor olsa da Bakan yeni sistemi desteklemek adına mektupla öğretimi eleştirme isteği duymuş olabilir. Aslında konuşmasının odak noktası YAYKUR'un iyi bir sistem olacağı yönünde gerçekleşmiştir. Konuşmada mektupla öğretimin az da olsa eleştirilmesi, mektupla öğretimin eksiklerinden ziyade Ecevit Hükümeti ile Demirel Hükümetinin siyasi çekişmesi ile ilişkilendirilebilir. Şunu da belirtmek gerekir ki YAYKUR'un en dikkat çekici özelliği eğitim teknolojisi kullanmak adına planlanmış olmasıdır. Bu kısımda mektupla öğretimden farklı bir sistem olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

YAYKUR'un kamuoyuna tanıtılması ve iyi bir sistem olduğunun anlatılması konusunda kurumun resmi yayınlarında çeşitli bilgiler verilmiştir. Kurum tarafından bastırılan bir kitapçıkta dünyadan örnekler verilmiş, Avustralya'da 1930'lardan, Amerika'da 1956'dan, İngiltere'de 1971'den itibaren uzaktan öğretim yapıldığı ve televizyona dayalı olan uzaktan öğretimin yeterliliği vurgulanmıştır (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 5). Böyle ifadeler sistemin doğru olduğunun ve faydalı olacağını mesajının verilmek istendiğinin kanıtı olarak göze çapmaktadır.

YAYKUR'un resmi yayınlarında öz eleştiriye de rastlamak mümkündür. Fakat öz eleştiriler sistemin kötü olduğu yönünde değil de bazı aksaklıklar dolayısıyla yapılamayanlar ve yeni bir uygulama olduğu için henüz en iyinin bulunmayışından kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır. Olumsuzlukların ileriki yıllarda daha iyi aşılabileceği temennisi de yapılan yayınlarda özellikle yer almıştır (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 3, 11; Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 2).

Yapılan yayınların bir başkasında YAYKUR'un güçlü bir eğitim sistemi olduğunu ortaya koymak için şu sorular sorulmuştur (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 13-14):

“Elektrik devresini kara tahtada şematik çizgi yerine, bindirme, dediğimiz şekilde daha iyi anlamaz mısınız? Mikroskoptan bakmak için sıra bekleyeceğinizde, mikroskoba kamera baksa ve size gösterse daha iyi değil mi? Deneylerin en mükemmelini ekranda göremez misiniz? Bir tarih olayının heyecanını sözle mi, yoksa hareketli sahnelerle mi daha iyi duyarsınız? Köy yaşantısını okuyarak mı, bizzat yaşayanların yaşantısını filmlerde görerek mi daha iyi kavrarsınız? Rastgele bir öğretim görevlisi yerine, en ünlü bir üniversitemizin en ünlü bir profesörünü Van’daki evinizde izleseniz daha yararlı olmaz mı?”

Yalnız, ilerleyen süreçte şöyle farklı bir durum ortaya çıkmıştır. YAYKUR’un yeterliliği için yukarıdaki sorularla ifade edilenler, kurumun bir başka yayınında çürütülmüştür (Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 2). Fakat bu çürütülme yine YAYKUR’un iyi bir sistem olduğuna dair soruların sorulduğu yayında, aksaklıkların olabileceği ve zamanla sistemdeki aksaklıkların görülerek değiştirileceği gerekçesi ile çelişmemiştir (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 14). YAYKUR sistemindeki anlayış değişikliği kurumun resmi yayınlarına şu şekilde yansımıştır: YAYKUR’un iyi bir sistemi olduğunu göstermek adına ifade edilen “Mikroskoptan bakmak için sıra bekleyeceğinizde, mikroskoba kamera baksa ve size gösterse daha iyi değil mi? Deneylerin en mükemmelini ekranda göremez misiniz?” sorularının yansıttığı anlayış (YAYKUR, Yaygın Yükseköğretim Kurumu Nedir, 1975, s. 14), sistem uygulanırken laboratuvar ve atölye uygulamaları için mutlak yüz yüze eğitime gerek olduğu yönünde görüşün güçlenmesi ile değişikliğe uğramıştır (Yaygın Yükseköğretim Kurumu, 1977, s. 2). Bu durum sistemin kamuoyuna anlatılırken öne sürülen gerekçelerinin bazılarının uygulama safhasında işlerliğinin olmadığını anlaşılması ile açıklanabilir.

Sonuç

Uzaktan öğretim, yaşanmakta olan Covid-19 kaynaklı salgın süreci ile birlikte Türkiye gündeminde önemli bir yer edinmiştir. Uzaktan öğretime dikkatlerin çekilmesi salgın dolayısıyla gelişen noktada yüz yüze eğitimin yapılamayacak durumda olmasından kaynaklanmıştır. Mevcut durumdaki gibi, tüm Türkiye’de uzaktan öğretime eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmediği zamanlarda da bazı sertifika programları, kurslar vb. uzaktan öğretim ile gerçekleştirilmekteydi. Aslında her eğitim-öğretim faaliyetinin tarihte bir temelini bulmak, farklı uygulamalarda varlığını keşfetmek olağan bir durumdur. Mevcut çalışmada, uzaktan öğretimin de Türkiye eğitim tarihinde uygulandığı, YAYKUR uygulaması örneğiyle ortaya konulmaya çalışılmış ve uzaktan öğretimin tarihi için literatüre katkı yapılmaya çalışılmıştır.

Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR), Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. Bu kurum, üniversiteye giremeyenlere üniversitede okuma fırsatı verilmesi, Türk eğitim sisteminde teknolojinin kullanılması, açık öğretim üniversitesinin kurulması, ülkedeki ara insan gücü eksikliğinin giderilmesi, milli bilince sahip bireylerin yetiştirilmesi gibi amaçlar ile faaliyete geçirilmiştir. YAYKUR açık ve örgün öğretim diye iki şekilde planlanmıştır. YAYKUR’un bünyesinde yer alan açık öğretimde; dışardan bitirme, açık yükseköğretim, yaygın eğitim kursları ve mektupla öğretim, örgün öğretimde; yabancı diller yüksekokulları ve meslek yüksekokullarının eğitim-öğretim faaliyetleri yürütülmüştür.

YAYKUR’un kuruluşu için birden fazla amaç yüklenmiş olmasına rağmen gençlere üniversite okuma hakkı vermeyi, kuruluş gerekçesi ve önde bir amaç olarak nitelendirmek yanlış olacaktır. Binlerce gencin üniversite okumak için beklediği yönündeki ifadelerle yükseköğrenim görmek isteyenlere üniversite yolunun açılması için dönemin idarecileri tarafından YAYKUR’un gerekliliği üzerinde durulmuştur. Benzer bir gerekçe 1974’te kurulan mektupla öğretmen yetiştirme sistemi içinde geçerli olmuştur. Tıpkı I. Ecevit Hükümetinin üniversite kapılarında bekleyen

öğrencilere okuma fırsatı vermek için bir uzaktan öğretim modeli olan mektupla öğretmen yetiştirmeyi başlattığı gibi, IV. Demirel Hükümeti de YAYKUR'u başlatmıştır. Yalnız YAYKUR mektupla öğretim gibi sadece öğretmen yetiştirme ile sınırlı kalmamış onu da kapsamına alarak daha da genişletilmiş bir uzaktan eğitim uygulaması olmuştur. Demirel Hükümeti Dönemi'nde uzaktan eğitim adına yeni bir sistem ortaya konulmuştur. 1975 yılında başlatılmış olan bu uygulama kendinden bir yıl önce I. Ecevit Hükümeti Dönemi'nde başlatılan mektupla öğretimden farklı olarak eğitim teknolojilerinin daha fazla kullanıldığı bir modeldir.

YAYKUR yukarıda bahsi geçtiği gibi uzaktan ve yüz yüze öğretim yapan bir kurum olarak teşkilatlandırılmıştır. Dolayısıyla kurumu sadece uzaktan öğretim merkezi olarak nitelendirmek çok doğru bir ifade olmayacaktır. Yalnız Türkiye'deki tüm uzaktan öğretim yapan programları tek çatı altında toplaması, örgün öğretim okullarının dahi birinci yıllarında uzaktan öğretime geçilmesi ve kurulacak olan açık üniversitenin öncüsü olmak gibi misyonunun olması kurumun işleyişinin daha çok uzaktan öğretim ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle çalışmada YAYKUR'un uzaktan öğretim sistemi olduğu vurgusu ön plana çıkarılmıştır.

YAYKUR'un programlarında okuyan öğrencilerin sayısı azımsanmayacak derecededir. YAYKUR öğrenci sayıları 1975-78 yılları arasında üniversite ve yüksekokul öğrenci sayılarının yaklaşık %23'üne denk gelmektedir. Bu da dönemin iktidarının üniversiteler kapısında bekleyen geçlere vermek istedikleri yükseköğretim mezunu olma vaadi için çok ciddi bir orandır. Erkek ve şehirlerde yaşayan öğrencilerin çoğunlukta olduğu sistemin yaygınlaştırılması Türkiye şartlarına takılmıştır. Nitekim 70'li yıllar henüz daha televizyon, radyo gibi araçların kırsal kesimde yaygın olarak kullanılmadığından YAYKUR şehirli çocuklarına, hatta bahsi geçen elektronik araçlara sahip olanlara hitap eden bir sistem olarak kalmıştır.

Kaynaklar

Aydın, İ. (1997). *Siyasi parti ve hükümet programlarında eğitim-öğretim & öğretmenler (1908-1997)*. Ankara: Eğitim Sen Yayınları.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (1980a). *Millî eğitim istatistikleri yükseköğretim 1974-1978*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (1980b). *Millî eğitim istatistikleri yükseköğretim 1978-1979*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. (1981). *Millî eğitim istatistikleri yükseköğretim 1978-1980*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Becerikli, S. (2020). Türkiye'de ortaokul öğretmeni yetiştiren orta öğretmen okullarının kısa tarihçesi-(1923-1946). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(1), ss. 368-391.

Becerikli, S. (2021). Mektupla öğretmen yetiştirme. *Belgi Dergisi*, 21, ss. 279-299.

Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), ss. 85-124.

Demirel, M. ve Becerikli, S. (2017). Bursa eğitim enstitüsü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), ss. 341-374.

Fidan, N. (1975). *Mektupla öğretim üzerine*. Ankara.

Gelişli, Y. (2015). Uzaktan eğitimde öğretmen yetiştirme uygulamaları: tarihçe ve gelişim. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), ss. 313-321.

Geray, C. (1977). *Yaykur uygulaması*. Ankara: Doğan Matbaası.

İşman, A. (2005). *Uzaktan eğitim, genel tanımı Türkiye'deki ve Dünyadaki gelişimi proje değerlendirmeleri*. Ankara: Öğreti.

- Karayalçın, Y. (1959). *Mektupla öğretim*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1975, 17 Kasım). Milli eğitim bakanı Ahmet Naili Erdem'in ikinci basın toplantısındaki konuşmasıdır. *Tebliğler Dergisi*, 38(1869), ss. 451-452.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1982). *Yaygın yükseköğretim kurumu*. Milli Eğitim Basımevi.
- Okan, K. (1975). Türkiye'de mektupla öğretim uygulaması. *Mektupla Öğretim*, 1, ss. 4-7.
- Resmi Gazete. (1962, 3 Eylül), *Mektupla öğretim merkezi yönetmeliği*.
- Resmi Gazete. (1981, 6 Kasım). *Yükseköğretim Kanunu*.
- Resmi Gazete. (1982, 20 Temmuz). *Yükseköğretim kurumları teşkilâtı hakkında kanun hükmünde kararname*.
- Şahin, H. (1975, 15 Kasım). Yaygın yükseköğretim kurumu tılsımlı değnek mi pahalı bir aldatmacamı?. *Politika*, ss. 4.
- Şahin, H. (1975, 22 Kasım). Yaygın yüksek öğretim kurumu tılsımlı değnek mi pahalı bir aldatmacamı?. *Politika*, ss. 4.
- Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu 1975-1976 Yıllığı.
- Yaygın Yükseköğretim Kurumu (1977). *YAYKUR'da yenilikler*. Ankara.
- YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumu) Nedir? (1975).